1911 Negen en Vijftigste Jaargang. (Eerste Kwartaal.) No. 10.

DE BAZUIN.

Stemmen uit „De Gereformeerde Kerken in Nederland."

(Ten voordeele van de Theologische School te Kampen.)

Joël II : 1a, Blaast de bazuin.

Vrijdag 10 Maart 1911.

Micha 6 : 8. Hij heeft u bekend gemaakt/ o mensch! wat goed is: en wat eischt de Heere van u/ dan recht te doen/ en weldadigheid lief te hebben/ en ootmoedig te wandelen met uwen God.

Dit blad verschijnt des Vrijdags. Prijs per 3 maanden fr. p. p. f 1.50. Voor het Buitenland f 1.75. Abonnementen buiten het Rijk moeten per kwartaal vóóruit worden betaald. Afzonderlijke Nrs. 12½ ct. Advertentiën van 1—10 regels f 1; elke regel meer 10 cts. Boekh advertentiën 3/2 maal. 250 regels à 5 ct.; 500 regels à 4 ct. binnen het jaar te plaatsen.

UITGEVER:
PH. ZALSMAN,
KAMPEN.

Advertentiën en Bestellingen vrachtvrij te adresseeren aan den Uitgever Ph. Zalsman te Kampen. — Kerkelijke Berichten en Stukken der Medewerkers aan „de Redactie van De Bazuin te Kampen."— Binnenlandsche Ruilbladen, In te zenden Stukken en Werken ter recensie aan den Hoofdredacteur Prof. Dr. H. Bouwman te Kampen. —

Officiëele Kerkelijke Berichten, enz.

PLAATSELIJKE KERKEN.

BERKEL EN RODENRIJS. Zondag j.l. was het voor onze gemeente een dag der verheuging des harten, door dat onze beroepen herder en leeraar Ds. J. C. Rullmann in den morgendienst tot zijn dienstwerk werd ingeleid, door onzen oud leeraar Ds. L. J. C. Kreijt van Huizum met een kernachtige leerrede over Colos. 2 : 5, 6 en 7, welk woord van den apostel geschreven aan de kerk te Collosse, door ZEerw. werd overgenomen voor de gemeente waar hij bijna zeven jaren met zegen heeft mogen arbeiden, haar toebiddende, dat de arbeid van den nieuwen leeraar welke gereed stond zijn dienstwerk aan te vangen, moge mede werken tot de vastigheid van haar geloof.

Terwijl in den avonddienst de van Garijp tot ons overgekomen dienaar Ds. Rullmann, zich aan de gemeente verbond met een doorwrochte predikatie over Ps. 122, welk lied ZEerw. toepasselijk verklarende, zich zelven in zijn arbeid als doelwit stellende, de eere van den Goddelijken bouwmeester en de vrede en welvaart van het Sions Gods aan deze plaats.

Na enkele toespraken eindigde ZEerw. zijn met ingespannen aandacht gevolgde rede, waarna nog een tweetal predikanten uit genabuurde kerken Ds Rullman hartelijk toespraken, en de gemeente haren leeraar spontaan toezong Ps. 134 : 3. Stelle de Heere ZEerw. tot een uitgebreide zegen voor de kerk alhier.

Namens den Kerkeraad,
S. Wouda, Scriba.

—

BUNSCHOTEN A, 6 Maart 1911. J.l. Zondag was het voor de gemeente een dag van blijdschap, daar wij thans weer in 't bezit kwamen van een eigen Herder en Leeraar Ds. J. Sijbesma van Hattem tot ons overgekomen welke des namiddags zijn intreêpredikatie deed naar aanleiding van 1 Koningen 3 : 9 na des morgens door zijn vader Ds. G. Sijbesma van Wijbe (met goedkeuring van den Consulent Ds. Donner van Amersfoort) in zijn dienstwerk ingeleid te zijn aan de hand van Zacharia 3 vers 6—7. Stelle de Heere ZEw. ook hier ten rijken zegen.

Namens den Kerkeraad,
G. Huijgen, Scriba.

P. S. Het adres van den Kerkeraad is voortaan nu Ds J. Sijbesma.

—

De kerkeraad verzoekt beleefd te willen melden, dat collectanten, om in de gemeente rond te gaan, hun verzoek drie weken te voren bij den kerkeraad hebben in te zenden.

H. Bais, *Scriba.*

Enkhuizen, 2 Maart 1911.

CLASSEN.

De Classicale vergadering der Classis Barendrecht, heeft in hare vergadering van 1 Maart besloten, op de e.k. Particuliere Synode der Gereformeerde kerken van Z. H. ten Z. te brengen het volgend voorstel:

De Particuliere Synode der Gereformeerde kerken van Zuid-Holland (Z.G.) van oordeel, dat het aanhangig Ontwerp tot wettelijke regeling van het armbestuur, niet voldoende rekening houdt met de plaats, die de diaconieën volgens kerkrechterlijke beginselen innemen in het kerkelijk instituut (v.g.l. art. 5 wetsontwerp); de vrijheid der diaconieën niet genoegzaam eerbiedigt (v.g.l. art. 12, 13, en 67 W.O.), en de armenverzorging van Overheidswege op een voor de kerken vernederende wijze uitbreidt (v.g.l. art. 27 en 30 W.O.) in stee van de reeds ten aanzien van die punten bestaande bezwaren op te heffen, besluit: „de Generale Synode te verzoeken: bij de Hooge Regeering en de Staten-Generaal er op aan te dringen, dat in het Wetsontwerp zoodanige wijzigingen worden aangebracht als noodig zullen zijn, om aan genoemde bezwaren tegemoet te komen."

—

Kort Verslag van de gehouden vergadering der classis Dordrecht,

op 2 Febr. 1911.

Ds. Heij, die naar toerbeurt praeses is, opent op gebruikelijke wijze de vergadering.

De Actuarius leest de notulen der vorige Cl. verg. welke onveranderd worden vastgesteld.

Ter vergadering komen de H.H. Deputaten der Prov. Syn. voor art 49 n.l. Ds. v. d. Brink en Ds Kaptein, die welkom worden geheeten.

Evenzoo Ds. Vonkenberg, die als dienaar van de kerk van Zwijndrecht voor de eerste maal de verg. der Cl. Dordrecht bijwoont.

Komt in behandeling de aanvrage van Ds. P. van Schaik van N. Lekkerland om Emeritaatsverklaring.

Verschillende stukken daarop betrekking hebbende worden voorgelezen.

De Classis verleent met medewerking der Deputaten van Z.-Holland Z.G. aan Ds. P. van Schaik van N. Lekkerland op de meest eervolle wijze emeritaat, ingaande 1 April 1911, waarvan akte wordt opgemaakt.

Ontvangen een circulaire van de Classis Rotterdam, inhoudende mededeeling der geheele afzetting van den dienst des Woords van Ds. Veelo. Dit bericht wordt met smart vernomen.

In behandeling komen verzoeken om hulp in de prediking des Woords te Roozendaal, te Noordeloos en te Asperen.

Aangezien de Kerk van N. Lekkerland door de Classis moet worden geholpen kan zij aan die verzoeken niet voldoen.

De regeling der predikbeurten voor de Kerk van N. Lekkerland is als volgt:

2 April, Ds. v. d. Kamp; 9 April, Ds. Meulink; 23 April, Ds. van Dam; 30 April, Ds. Hepp; 7 Mei, Ds. Heij, 14 Mei, Ds. de Jonge: 21 Mei, Ds. Warner; 28 Mei, Ds. Meynen; 11 Juni, Ds. Schoemakers; 18 Juni, Ds. Vogel en 25 Juni, Ds. Vonkenberg.

Ter behandeling komt het voorstel van Alblasserdam, inhoudende eene nieuwe regeling van de lasten welke volgens art. 11 en 13 D. K. O. op de kerken wordt gelegd

Het voorstel gaat uit van de gedachte dat de Cl. Dordrecht zonder steun in haar eigen behoefte voorziet.

Na langdurige bespreking, besluit de Classis eene commissie te benoemen, ten einde een betere regeling te vinden in zake Art. 11 en 13 D. K. O. Benoemd worden de brs. Ds. De Jonge, Ouderling Jonker en v. d. Kamp.

Ds. Meynen, deputaat der zending brengt rapport uit van het werk der zending.

Tot Consulent v. d. Kerk v. N. Lekkerland wordt benoemd Ds. Schoenmakers van Alblasserdam.

De kerk van Puttershoek wordt aangewezen de kerken der Classe voor een volgende verg. bijeen te roepen.

Nadat nog eenige huishoudelijke zaken zijn behandeld, wordt de verg. gesloten en gaat Ds. v. Dam voor in dankzegging.

Op last der Classis,
Ds. H. MEULINK, Scriba.

—

Kort verslag der classe Woerden.

Op Dinsdag 9 Febr. 1911 *te Alphen a/d Rijn.*

De vergadering wordt op gebruikelijke wijze geopend. Credentiebrieven nagezien en in orde bevonden. Ds. v. d. Voet voorzitter; Ds. v. Dijk assessor; Ds. Elzenga scriba. Notulen worden voorgelezen en goedgekeurd.

Op een vraag desaangaande waarom 't schrijven der classe aan een broeder niet in de notulen is opgenomen, wordt geantwoord, dat dit schrijven in het archief komt.

Discussie wordt gevoerd of een vlak voor de vergadering ingekomen schrijven mag worden voorgelezen. Dit wordt bestreden op grond van art. 4 (en dies art. 30 K. O.) van 't huishoudelijk reglement door den assessor. De praeses, die 't gelezen heeft, zegt, dat er z. i. geen bezwaar tegen is.

De praeses verwelkomt Ds. Verrij, die dit beantwoordt.

Een bericht uit Rotterdam wordt met leedwezen vernomen.

Een schrijven van de classe 's Hage meldde, dat Ds. Netelenbos was gevraagd ter kerkvisitatie in de kerk van B. De classe heeft hiertegen geen bezwaar.

Op voorstel van Oudshoorn om een commissie van praeadvies te benoemen in zake de wijziging der Diaconale Armenwet, worden aangewezen Ds. v. d. Heiden, en de diakenen Dompeling (v. Alphen) en Baart.

Het vlak vóór de vergadering ingekomen schrijven ontpopt zich bij voorlezen als een insinuatie tegen een der kerkeraden en een aanklacht tegen een der dienaren. 't Wordt voor kennisgeving aangenomen. De daarin beschuldigde dienaar protesteert nogmaals tegen dit doen voorlezen, ook op grond van 1 Tim. 5 : 19.

In zake aftreding wordt herbevestiging van een opnieuw gekozene raadzaam geacht.

Zevenhoven vraagt en bekomt haar conculent als bevestiger van Ds. Hoek op 5 Maart.

De kerken van Zwammerdam en Bodegraven worden aangewezen om eventueele beroepaanneming naar Alphen te approbeeren.

Aan Woerden wordt in zake een doopquaestie geadviseerd vooralsnog niet te doopen.

Een incident wordt afgevoerd op den stroom van art. 30 K. O.

Ds. Brouwer rapporteert in zake Zending, waaruit blijkt, dat de liefde tot de Zending in onze kerken onverflauwd is; dat met 't bouwen van een school te Bendoengang is begonnen, dat classe 's Hage 38 pCt., Leiden 35 pCt., Woerden 18 pCt. en Gouda 9 pCt. bijdraagt.

't Verslag van den quaestor wordt in orde bevonden. Batig saldo pl.m. f 25,30⁵.

Vacaturebeurten. Nieuwkoop. Maart: Ds. v. d. Voet 2; April: Ds. Brouwer 1, Ds. v. Dijk 1; Mei: Ds. Wartnenhoven 2. Noorden. Maart: Ds. Gunst 2; April: Ds. Fleurke 2; Mei: Ds. v. d. Heyden 1, Ds. Elzenga 1. Alphen. April: Ds. Elshove 2; Mei; Ds Verrij 2. Zevenhoven. Maart: Ds. v. Dijk 1 (bevestiging).

De 6 conclusies in zake 't consulentschap komen in bespreking, Conclusie. 1 en 2 worden aangenomen. Uit conclusie 3 valt weg „maar dan." Conclusie 4 zal worden gelezen: dat de consulent de kerkelijke vergaderingen bij het behandelen van ernstige zaken op verzoek van den kerkeraad leidt, en in het werk der beroeping overeenkomstig art. 5 K. O. van advies dient. Conclusie 5 en 6 vervallen.

Aan O.-Wetering wordt opgedragen de rekening na te zien in zake 't weeshuis te M. en de opleiding.

De Zendingskas is nagezien door de kerk van Woerden en in orde bevonden.

Roepende kerk is Aarlanderveen; praeses Ds. Brouwer. Die vergadering zal D. V. op Woensdag gehouden worden.

In de notulen zal worden nagezien, hoeveel aan Zevenhoven behoort te worden uitgekeerd, als ze weer een predikant heeft.

De vergadering wordt op gebruikelijke wijze gesloten.

H. v. Dijk, *assessor.*

Zwammerdam, 22 Febr. 1911.

—

Korte Notulen van de vergadering der Classis Schiedam,

op 20 Februari 1911.

1. Namens de roepende kerk van Rozenburg opent Dr. Greydanus de vergadering met gebed, nadat gezongen is Ps. 31 : 19, en gelezen is een gedeelte van Gods Woord.

2. Dr. Greydanus spreekt een hartelijk welkomstwoord tot de broeders, en inzonderheid tot Ds. Diemer van Poortugaal, die voor het eerst ter clasic. vergadering aanwezig is. Ds. Diemer beantwoordt Dr. Greydanus.

3. Uit de credentiebrieven blijkt, dat de meeste kerken wettig vertegenwoordigd zijn. Hoek van Holland heeft een diaken afgevaardigd, aan wien, redenen gehoord, keurstem wordt verleend.

De kerken van Vlaardingen B en Maassluis A hebben eene instructie.

4. In het moderamen nemen zitting Dr. Greydanus, voorzitter, Ds. Goslinga, assessor, Ds. van Anken, scriba, Ds. van Hoven, adj. scriba.

5. Lezing van de notulen der vorige vergadering, welke aanleiding geven tot eenige bespreking.

6. Wordt voorgelezen: 1e. een schrijven van de Classis Rotterdam over de afzetting van een dienaar des Woords binnen die classis. Wordt voor kennisgeving aangenomen.

2e. een voorstel van den kerkeraad van Hilligersberg i.z. grensregeling tusschen de kerk van Hilligersberg en die van Overschie. De classis oordeelt, dat op dit voorstel niet kan worden ingegaan, aangezien deze zaak eerst door de betreffende kerkeraden moet zijn behandeld.

7. Komt in behandeling het protest van Vlaardingen B en Schiedam, tegen het besluit der classis, waarbij de percentage i.z. art. 11 en 13 D. K. O. voor deze kerken is verhoogd. Na langdurige bespreking neemt de classis het voorstel Ds. Berends aan, dat de classis besluit, aan kerkvisitatores op te dragen met bekwamen spoed een onderzoek in te stellen naar de geldelijke draagkracht van de kerken der classis en op de classis, waarop omtrent dit onderzoek rapport zal worden uitgebracht, de zaak der percentageregeling bij vernieuwing aan de orde te stellen.

8. Ds. Meijnen brengt namens Vlaardingen A en B rapport uit i.z. het beroep van Ds. Diemer naar Poortugaal.

9. Een kerk vraagt en ontvangt toestemming om voort te gaan met het toepassen van de tweede trap der censure op een lidmaat.

10. Rondvraag art. 41 D. K. O. geschiedt.

11. Ds. van Haeringen, doet mededeeling van ingekomen collecten voor het Geref. Weeshuis te Middelharnis. Hierbij wordt opgemerkt, dat drie kerken hare eigen weezen verzorgen.

12. Als roepende kerk voor de volgende vergadering wordt Schiedam aangewezen. Datum: 9 Mei; voorzitter: Ds. van Haeringen. De kerk van Schiedam wordt gemachtigd, zoo noodig, de classis een week vroeger saam te roepen.

13. Lezing der korte notulen.

14. Sluiting der vergadering met dankzegging door Ds. Goslinga.

Op last der Classis,
P. van Hoven, *Adj. Scriba.*

ONTVANGSTEN.

THEOL. SCHOOL.

Collecten.

Den Bommel	f 3,68	Waddingsveen	f 8,82⁵
Berkel	- 10,38	Zevenhuizen	- 2.89
Kapelle a/d. IJsel	- 5,53	Pernis 6 Dec.	- 38,23
Kralingen	- 40,23⁵	Nieuw-Vennip 6 Dec.	- 39,22⁵
Hillegersberg	- 5,42	Sloterweg	- 8,23
Rhoon	- 6,84⁵	Axel B	- 6,15
Feijenoord	- 44,65⁵	Gaastmeer	- 1,43
Delfshaven	- 37,23	Heeg	- 12,35
Velp B	- 5,—	Heidenschap	- 1,75
Bergambacht	- 3,10	Hemelum	- 2,15
Gouda	- 23,50	Koudum	- 12,62
Haastrecht	- 3,55	Oudemirdum	- 3,97⁵
Krimpen	- 4,17	Oudega	- 7,48
Lekkerkerk	- 2,55	Stavoren	- 1,26⁵
Moordrecht	- 1,75	Warns	- 3,52
Nieuwerkerk	- 4,79⁵	Workum	- 17,68
Ouderkerk	- 13,60	Woudsend	- 4,15
Oudewater	- 11,92⁵	Apeldoorn	- 49,69⁵
Reeuwijk-Sluipwijk	- 2.50	Barneveld	- 7,41
Schoonhoven A	- 12,60⁵	Epe	- 2,64
Willige Langerak	- 4,75⁵	Kootwijk	- 2,50
Voorst	- 3,50	Wapenvelde	- 2,90
Voorthuizen	- 6,73⁵		

De Penningmeester van de Theol. School,
Amersfoort, 6 Maart 1911. A. M. Donner.

—

Voor het Prov. Ger. Weeshuis te Middelharnis.

In dank ontvangen van:

's-Gravenhage	f 102,81	Vlaardingen A	f 73,91
Maassluis A	- 30,75	Pernis	- 25,55
Berkel	- 15,—	Delfshaven	- 29,25
Bleiswijk	- 3,23⁵	Capelle	- 5,55
Rhoon	- 6,80⁵	Hoek van Holland	- 6,62⁵
Hoogvliet	- 4,40	Maasland	- 23,60
Overschie	- 12,33	Poortugaal	- 2,86
Rozenburg	- 5,51	Katwijk aan Zee	- 20,—
Oud-Terbregge	- 3,75		
de jonged.ver. te Vlaardingen A			- 5,—
de Ger. jongel.ver. te Pernis			- 10,—

De Directeur v. h. Weeshuis,
H. Schoonejongen, Jacobzn.

—

Evangelisatiearbeid der Geref. Kerken in Noord-Brabant en Limburg.

Met vriendelijken dank ontvangen in de maand Februari.

Aan collecten van de Geref. kerk te:			
Bergum (ged.)	f 1,50	Genderen	f 5,66⁵
Dinteloord	- 11,—	Breda	- 9,28
Waardhuizen	- 14,50	Dinteloord	- 5,—
Genemuiden	- 15,—	Fijnaart	- 7,45
Rouveen	- 35,10	Klundert	- 43,89⁶
Zwartsluis	- 13,40⁵	Moerdijk	- 7,64⁵
Winsum (Fr.)	- 10.97⁶	Raamsdonk c. a	- 5,50⁵
Twijzel	- 5,06	Willemstad	- 6,01
Wemeldinge	- 9,87⁵	Zevenbergen	- 7,66
Strijen	- 39,88⁵	Nieuwerkerk (Z.)	- 11,41
Bleiswijk	- 16,60	Zierikzee	- 17,48
Voorschoten	- 12,15⁵	Giessendam	- 19,—
Schoonhoven	- 40,—	Lexmond	- 14,44
Ouddorp (Z. H.)	- 2,55	Ambt Vollenhove B	- 2,—
Enschedé	- 10,—	Britsum	- 2,50
Bolnes	- 8,—		
Gevonden in de collecte, Haamstede			- 3,50
„ „ „ „ Veendam			- 2,—
N. N. uit Zuid-Holland voor Tilburg			- 10,—
Van een Vriendin van de Ev. arb. Zevenbergen			- 1,—
Door J. E. K. Rouw verz. te Alblasserdam c. o.			- 99,—
N. N. Britsum			- 1,—
N. N. Vrijhoeve Capelle			- 0,75
Mej. V., Rotterdam			- 25,—
L. d. H., Delft			- 2,—
J. V. te B.			- 1,50
Van de Centsver. Jonged ver., Uithuizen			- 5,—
Zendingsver. der Jongel.ver., Tilburg			- 15,—
Zendingscommissie, 's Bosch			- 45,—
Jaarfeest Knapenver., Zevenbergen			- 2,57
Zendingsbus Jonged.ver., Harlingen			- 3,—
Zendingskas Geref. kerk, Moerdijk			- 10,—
Jonged vereeniging, Stedum			- 5,—
Busje F. Wietsma, Cubaard			- 2,30
„ jongeheer Fabery de Jonge Tiel			- 6,55⁵
„ W. Groeneveld, Nieuwendijk			- 3,38
„ Jonged ver. „Het Mosterdzaadje," Almkerk			- 4,41
Contributiën per post			- 843,50
Rouveen	f 9,50	Niezijl	- 7,25
Delfshaven	- 12,—	Franeker	- 4,50
Fijnaart	- 12,—	Lollum	- 10,90
Klundert	- 54,—	Genderen	- 17,90
Voor Venlo Zendingscommissie, 's Bosch			- 50,—
„ „ Van een zuster te 's Bosch			- 1,—
„ „ Collecte Nieuwendijk			- 50,73
„ „ Jaarf Jonged ver. Nieuwendijk			- 7,70
„ „ Van een Zuster te Amsterdam			- 1,—
Voor Eindhoven van de knapenver, Nieuwendijk			- 4,20
„ „ Van een Zuster te Amsterdam			- 0,50
„ „ In de collecte te Strijen			- 10,—

Met dringende aanbeveling,

Namens Deputaten,
A. C. van Drimmelen,
Penningmeester.

—

HET DOOPSFORMULIER.

I.

Wij hebben vroeger in *De Bazuin* (1908, No. 44 tot 1909 No. 31) in 33 artikelen gehandeld over de *Doopsleer en Doopspraktijk*, en in die artikelenreeks gesproken over het *wezen* en de *beteekenis* van het sacrament des Doops, over het *voorwerp*, de *bedienaren*, den *tijd*, en de *plaats* van den Doop, over de *Doopgetuigen* en het *houden* van een kind *ten doop*. Thans nu wij de behandeling van de kerkelijke tucht ten einde mochten brengen, wenschen wij onze beschouwing over de Doopsleer en de Doopspraktijk voort te zetten en in enkele artikelen handelen over het *Doopsformulier* en de *Doopsformule*, *het teeken des Doops* en het *verband tusschen Doop en Avondmaal*. Allereerst *het Doopsformulier*.

Art. 58 K. O. luidt: »De dienaars zullen in het doopen, zoo der jonge kinderen als der bejaarde personen, de Formulieren van de instelling en 't gebruik des Doops, welke tot dien einde onderscheidelijk beschreven zijn, gebruiken."

De vader van dit Doopsformulier is Datheen. Hij heeft bij het opstellen daarvan niet uitsluitend eigen werk geleverd. Hij was toch om des geloofs wil gevlucht naar Engeland en had daar kennis gemaakt met de liturgie, door à Lasco voor de Londensche vluchtelingengemeente opgesteld. In 1555 moest hij vandaar vluchten en vestigde zich met vele anderen te Frankfort, vanwaar hij in 1561. toen in Frankfort aan de Nederlanders de uitoefening van hun godsdienst verboden werd, met ongeveer zestig families zijn toevlucht nam tot den keurvorst van De Paltz, die aan de vluchtelingen te Frankenthal een schuilplaats bood, welk plaatsje weldra door de inspanning van de vluchtelingen in een bloeiend industriestadje veranderd werd. Daar in De Paltz leerde hij kennen de liturgie bij de Gereformeerde Kerk aldaar in gebruik, welke door Olevianus, met behulp van de liturgie van Genève opgesteld was Te Frankenthal stelde Datheen onze lithurgie op. Gaspar van der Heyden heeft hem hierbij ter zijde gestaan. Hij gebruikte bij het samenstellen de verschillende bestaande liturgieën, volgde voornamelijk die van De Paltz, en gaf in 1566 zijne liturgie achter zijn Psalmen uit.

Wat nu het Doopsformulier in het bijzonder aangaat, verdient vermelding, dat het eerste gedeelte tot aan het gebed is eene vertaling van het Formulier in de Paltz in gebruik, hetwelk op zijn beurt weer eene bewerking is van het Formulier van Calvijn en Micronius. De opwekking tot het gebed is letterlijk van Micronius, terwijl het gebed zelf ontleend is aan het formulier van Zürich. De vragen zijn door Datheen naar het voorbeeld van à Lasco opgesteld, terwijl de dankzegging weer ontleend is aan De Paltz, die haar van à Lasco had overgenomen.

Door den persoonlijken invloed van Datheen, en mede omdat Datheen's psalmen zoo geliefd waren bij het volk, heeft de liturgie van Datheen al heel spoedig die van Micron verdrongen en kwam weldra in onze Kerken algemeen in gebruik. Dit werd bevorderd door de kerkelijke vergaderingen. Het Convent van Wezel, dat in 1568 gehouden werd, koos Datheen tot zijn praeses en beval Datheen's psalmberijming en catechismus uitdrukkelijk aan, terwijl ook zijne liturgie als de eenig geldige werd aangenomen.

Het Doopstormulier van Datheen werd weldra te lang bevonden, en daarom werd het door de Synode van Dordrecht, 1574, belangrijk verkort. Wijl de Synode van Dordrecht verzuimde eene officiëele text van de liturgie vast te stellen, gingen de uitgevers geheel naar willekeur te werk, zoodat de text op allerlei wijze verminkt werd. Van der Heijden trachtte wel in de algemeen gevoelde behoefte te voorzien, door in 1580 een herziene uitgave van de liturgie te bezorgen, maar zijne uitgave bleef buiten kerkelijk gebruik, en van der Heyden zelf werd zelfs om zijne uitgave hard gevallen (Dr. H. H. Kuyper, Postacta, 401.) De Synode van 1586 te 's-Gravenhage heeft zich voor onze liturgie bijzonder verdienstelijk gemaakt. Zij stelde op de formulieren ter bevestiging van de kerkelijke ambtsdragers en die ter oefening van de kerkelijke tucht. Op grond nu van de besluiten dezer Synode verscheen eene uitgave der liturgie in 1589 bij Jan Paedts te Leiden, achter zijn Bijbel, welke in 1591 door Schilders te Middelburg bijna woordelijk werd overgenomen, en in 1611 eenigszins gewijzigd, opnieuw uitgegeven werd. Deze standaardeditie van 1611, bij R. Schilders te Middelburg verschenen, dankt haar ontstaan aan de Synode van Zeeland, die in 1610 eene commissie benoemde, om een correcte uitgave van de confessie te leveren en een formulier voor den doop der volwassenen te ontwerpen. (Reitsma en van Veen, Acta V. 104.)

Deze uitgave heeft de commissie van revisie der liturgie op de Dordtsche Synode van 1618/19 gebruikt. De Synode had zelf geen tijd om zelf nog de herziening der liturgie ter hand te nemen, en de commissie heeft voor de herziening niet veel gedaan. Het eenige resultaat van haren arbeid bestaat in een lijstje van wijzigingen, die niet veel beteekenen. Wij weten dit uit hetgeen op de Zuid-Hollandsche Synode van 1620 te Gouda is verhandeld. »Daar werd geklaagd „over de verscheydentheit in de Liturgie onser kercken." Aan Hommius werd opgedragen aan de classen toe te zenden „'t gene door hem uyt last des synodi tot conciliatie der formulieren is gestelt." Deze veranderingen, waarschijnlijk reeds door de commissie der Synode opgesteld, kwamen neer op 35 wijzigingen van geringe beteekenis, waarvan twee in het Doopsformulier. De Synode van Dordrecht nam dus als het ware stilzwijgend de uitgave van 1611 aan als uitgangspunt voor de revisie der formulieren, zooda zij tot grondslag voor de latere uitgaven dienen moet.

Zeer is het te betreuren, dat de reviseurs van Dordrecht hun taak zoo gemakkelijk hebben opgevat en dat door de Dordtsche Synode geen officiëel vastgestelde liturgie is gegeven. Vandaar was het mogelijk, dat de boekdrukkers naar willekeur de formulieren uitgaven. Zij drukken den tekst van Datheen van 1566 getrouwelijk, of naar eigen inzicht veranderd, na. Reeds in 1651 klaagde Trigland over de uitgevers: „Zij drucken eenvoudigh bij haar neus lancks manneken na manneken, onden ondersoeck, of het wel of qualyck is." Ook later regende het klachten. Om die reden besloot de Synode van Breda in 1730 een kerkelijk goedgekeurde uitgave te geven. Eerst wilde men de uitgave van 1611 ten grondslag leggen, maar omdat de daarvoor benoemde commissie rapporteerde, dat de editie van Middelburg niet geschikt was voor eene nieuwe uitgave, de spelling en de taal veranderd waren, de Schrifttuurplaatsen naar de oude overzetting aangehaald, en de tekst te veel afweek van den algemeen gebruikelijken, besloot een volgende Synode haar niet te gebruiken, maar de editie van 1639 te Amsterdam bij Cloppenburg uitgekomen, te volgen. Door bezorging van de Dordtsche predikanten Verster en van Meurs zag deze uitgave in 1737 het licht (van Langeraad, Theol. Tijdschrift, 1901, bl. 436). Zij is op last van de Synode van de Ned. Herv. Kerk door bezorging van Prof. Gooszen achter de uitgave van de psalmen door Prof. Acquoy herdrukt. De editie van 1611 met de verbeteringen der Dordtsche reviseurs is in 1897 door Prof. Rutgers uitgegeven. De Synode van de Gereformeerde Kerken te Arnhem, 1902, sprak den wensch uit, dat deze editie »algemeen in onze Kerken in gebruik moge genomen worden." (Art. 27.)

Het opschrift van dit Formulier was oorspronkelijk alleenlijk: „Forme om den heiligen Doop uit te richten." Ditzelfde opschrift stond ook boven de verkorte redactie van 1574, en eveneens boven de uitgave van 1611, die bij de herziening van de Liturgie, waartoe de Dordtsche Synode in 1619 besloot, werd ten grondslag gelegd. Ook de Reviseurs van 1619 hebben in dit opschrift formeel niets veranderd. In hun rapport noemden zij het Formulier dat »van den Doop der kinderen", blijkbaar om het te onderscheiden van dat der volwassenen. Hieraan is het misschien te wijten, dat latere uitgevers den titel nog verbreed hebben tot: „Formulier om den heiligen Doop te bedienen aan de kleine kinderen der geloovigen." Deze breede titel, die allengs in alle uitgaven werd overgenomen is dus niet officiëel door de Kerken gekozen. Alleen de oudste titel: „Forme om den heiligen Doop uit te richten" was oudstijds eenigszins kerkelijk geijkt. Doch voor de duidelijkheid, ter onderscheiding van het „Formulier om den H. Doop aan de volwassenen te bedienen," is goed te keuren den titel in de uitgave Rutgers gekozen: „Formulier om den H. Doop aan de kinderen te bedienen."

Het Formulier kan verdeeld worden in twee deelen, waarvan het eerste deel bevat de leer van den Heiligen Doop, en het tweede deel het ritueele deel genoemd kan worden, omdat daarin gevonden wordt, wat met de handeling des Doops in verband staat.

De leer van den H. Doop wordt kortelijk saamgevat in drie stukken, overeenstemmend met de indeeling in onze Catechismus, namelijk de leer der ellende, der verlossing en der dankbaarheid.

Het *eerste stuk* begint met de belijdenis der gemeente, dat wij met onze kinderen in zonden ontvangen en geboren zijn, zoodat wij in het rijk Gods niet kunnen komen, tenzij wij van nieuws geboren worden. En nu wijst het doopwater ons allereerst heen naar onze erfzonde, naar onze onreinheid, maar tevens symboliseert de ondergang en de besprenging met het water, de afwassching en reiniging onzer zonden. Van dat onderwijs, door den Doop, gaat nu deze sprake uit, „opdat wij vermaand worden, een mishagen aan onszelven te hebben, ons voor God te verootmoedigen en onze reinigmaking en zaligheid buiten onszelven te zoeken."

Het *tweede stuk* zet nader uiteen wat door den Doop beteekent en vergezeld wordt, namelijk de afwassching der zonden door Jezus Christus. En juist omdat onze verlossing ten nauwste samenhangt met het werk van de drie personen in het aanbiddelijke Goddelijke Wezen, wordt hier gezegd, dat wij gedoopt worden in den naam Gods, des Vaders, des Zoons en des H. Geestes, en dat alle drie personen, en ieder in het bijzonder, den overvloed der Goddelijke genade aan de geloovigen betuigen en verzegelen. De Vader als de bron des heils betuigt en verzegelt, dat Hij met ons een eeuwig genadeverbond opricht, dat Hij ons aanneemt tot Zijne kinderen, en op den levensweg voor ons waken wil, met vaderlijke zorg al wat goed en noodig is ons wil schenken en alle kwaad van ons weren, of ten onzen beste keeren wil. En voorts betuigt de Zoon met zijne verlossende liefde en macht, dat Hij ons wascht van al onze zonden, ons de vrucht van zijn lijden en opstanding ons wil deelachtig maken, en ons dekken wil met het kleed zijner gerechtigheid. En dan komt in den H. Doop de verzekering des H. Geestes, dat Hij met zijn goddelijk leven reinigend en heiligend wonen wil in het hart van den waren bondgenoot, en dat Hij, ons inlijvend in de gemeenschap met Christus, heel de schade der verlossing van Christus deelachtig maakt en persoonlijk toepast, „namelijk de afwassching onzer zonden, en de dagelijksche vernieuwing onzes levens, totdat wij eindelijk onder de gemeente der uitverkorenen in het eeuwige leven onbevlekt zullen gesteld worden."

Het *derde stuk* wijst op de verplichting van den gedoopte. Waar de rijkdom der genade zoo heerlijk is in de redding en bewaring, daar betaamt het den zondaar, die uit zoo diepen poel van ellende is gebracht tot de hoogte der verlossing, om nu zich zelven ook geheel en al onbedwongen aan zijn Verlosser toe te wijden. Dat is de plicht der dankbaarheid, de roeping, die in het hart van Gods verloste kind weerklank vindt. Wijl in alle verbonden twee deelen begrepen zijn zoo wordt de verloste, die in het verbond Gods opgenomen is, verplicht naar den eisch des verbonds te wandelen. God is de eenige bron der genade, Hij richt met ons zijn verbond op. Het hangt niet van ons af of wij wenschen opgenomen te worden in dat verbond, maar God neemt ons aan uit vrije genade. Hij geeft zich aan ons, en uit kracht van die genade, op grond van de inwerkende wederbarende genade des H. Geestes, geven wij ons aan Hem, zoodat Gods wil ons dierbaar, zijn dienst ons beminnelijk wordt, en het de taal des harten wordt: „'k Zal uw geboôn, die ik oprecht bemin, mijn hoogst vermaak, mij zielsgenoegen achten." Die roeping der dankbaarheid wordt hier dan ook voorgesteld als een plicht tot „nieuwe gehoorzaamheid, namelijk, dat wij dezen eenigen God, Vader, Zoon en Heiligen Geest, aanhangen, betrouwen en liefhebben van ganscher harte, van ganscher gemoede en met alle krachten, de wereld verlaten, onze oude natuur dooden, en in een Godzalig leven wandelen." En dan komt het Formulier het hart, dat bezwaard is onder den last der zonde, en dat klaagt vanwege het vreeselijke der inklevende verdorvenheid, te hulp en zegt: „Als wij somtijds uit zwakheid in zonde vervallen, zoo moeten wij aan Gods genade niet vertwijfelen, noch in de zonde blijven liggen, overmits de Doop een zegel en ontwijfelbaar getuigenis is, dat wij een eeuwig verbond met God hebben." Hoe teeder, maar ook hoe gezond Schriftmatig. De zwakke geloove dat zijne sterkte buiten hem in Christus ligt, de gevallene richte zich op door de kracht van de hand der genade. Waarlijk zulk een kostelijke beschrijving van de leer des H. Doops verkwikt het hart, sterkt het geloof en vuurt aan tot warme dankbaarheid.

BOUWMAN

Het koperen Koningsfeest.

Het was Maandag 6 Maart l.l. een nationale vreugdedag, wijl het toen 12½ jaar geleden was, dat onze geliefde Koningin in de Nieuwe kerk te Amsterdam plechtig werd ingehuldigd. Onvergetelijk is de schoone ure toen de jonge Vorstin, Neerlands hoop en glorie, staande temidden van eene schitterenden stoet van volksvertegenwoordigers en grootwaardigheidsbekleeders met heldere stem deze merkwaardige rede uitsprak:

Mijne Heeren, Leden der Staten-Generaal!

Reeds op jeugdigen leeftijd heeft God Mij door het overlijden van Mijnen onvergetelijken Vader tot den Troon geroepen, dien ik onder het zoo wijze en zegenrijke Regentschap mijner innig geliefde Moeder beklom.

Na de vervulling van Mijn achttiende levensjaar, heb ik de regeering aanvaard; Mijne proclamatie heeft dat aan mijn dierbaar volk bekend gemaakt.

Thans is de ure gekomen, waarin ik Mij, temidden van Mijn trouwe Staten-Generaal, onder aanroeping van Gods heiligen Naam, zal verbinden aan het Nederlandsche volk, tot instandhouding van zijne dierbaarste rechten en vrijheden.

Zoo bevestig Ik heden den hechten band, die tusschen Mij en Mijn volk bestaat en wordt het aloude verband tusschen Nederland en Oranje opnieuw bezegeld.

Hoog is Mijne roeping, schoon de taak, die God op Mijne schouders gelegd heeft. Ik ben gelukkig en dankbaar het volk van Nederland te mogen regeeren, een volk klein in zielental, doch groot in deugden, krachtig door aard en karakter.

Ik acht het een groot voorrecht, dat het Mijn levenstaak en plicht is al Mijne krachten te wijden aan het welzijn en den bloei van Mijn dierbaar Vaderland. De woorden van Mijn beminden Vader maak ik tot de Mijne: „Oranje kan nooit, ja nooit genoeg voor Nederland doen."

Bij de vervulling van Mijne taak, heb ik uwe hulp en medewerking noodig, Mijne heeren Leden der volksvertegenwoordiging. Ik ben overtuigd, dat gij Mij die in ruime mate zult verleenen."

Dat is twaalf en een half jaar geleden. De Heere onze God heeft Haar bekrachtigd voor haar regeeringstaak en haar de volle liefde van Haar volk geschonken.

Ook schonk Hij Haar een gelukkig en gezegend huwelijksleven.

Beproeving werd Haar ook niet gespaard. Ernstige krankheid wierpen donkere schaduwen over Haar Huis, maar, Gode zij dank, zij bleef gespaard, de gezondheid en de levenskracht werd Haar wedergegeven.

En scheen Haar huwelijk eerst kinderloos te zullen blijven, ook deze wolk dreef door Gods ontferming over Haar en Haar volk af, Haar bede en de hoop der natie ging in vervulling, toen 30 April H. K. H. Prinses Juliana geboren werd.

Met innigen dank aan God gaat een trilling van blijdschap door heel het land, nu H. M. onze Koningin Hare koperen Regeerings-jubileum viert. En het volk dat leerde knielen voor den hoogen God bidt Haar toe:

De Heere zegene en behoede u nog vele jaren.
Hij sterke en bekrachtige U.
Hij geve U naar uw hart en vervulle alle uwe begeerten.
Hij bestendige den band tusschen Nederland en Oranje.

En het ruische diep op uit het hart van alle ware Nederlanders:

MET GOD VOOR NEDERLAND EN ORANJE!
LEVE KONINGIN WILHELMINA.

BOUWMAN.

HET EVANGELIE VAN MATTHEÜS VAN ZIJNE SOCIALE ZIJDE BEZIEN.

LXXXV.

Het zaad tusschen de doornen.

„En een ander deel viel in de doornen; en de doornen wiessen op en verstikten hetzelve."

„En die in de doornen bezaaid is, deze is degene, die het Woord hoort; en de zorgvuldigheid dezer wereld, en de verleiding des rijkdoms verstikt het Woord, en het wordt onvruchtbaar", Mt. 13 : 7 en 22.

Op twee gedeelten van den akker is de landman teleurgesteld en daarmee is het nog niet uit. Hier is nog een gedeelte dat niet geeft, wat men er van verwachtte. Hier is lust in 't Woord en zoo 't schijnt ook behoefte aan verlossing; het zaad wortelt in den grond, er is diepte van aarde, maar, het hart is niet vernieuwd. Er is nog iets anders in het hart. Het Woord dringt er van buiten in, maar de zonde dringt er van binnen uit en zoo werken deze twee tegen elkander in. 't Scheen eerst dat het Woord het zou winnen, het schoot wortel in de diepte, het groeide omhoog, maar er zitten in dat hart wortels van doornen. Met het zaad groeit ook dat onkruid op, het ontwikkeld zich sneller, krachtiger en krijgt de overhand. Het waren oude, sterke onkruidwortels. De ploeg was er over, er doorgegaan, boven den grond zag men er niets meer van, anders zou de landman daar nog niet gezaaid hebben. Van uit den grond schiet het weer op en er is weldra een strijd tusschen het zwakke koren en den sterken doorn.

Zoo zijn er, bij wie eene werking is ten goede. De akker is open voor het zaad, dat blijft er niet op liggen; zij nemen het Woord aan, weten dat zoo zij in de zonde leven, zij verloren gaan, zij bidden om verlossing, voegen zich bij Gods volk en zijn overtuigd dat het anders met hen moet worden.

Maar hun hart is vuil land, een bron van ongerechtigheid. Wel werden de zonden naar buiten bestreden, voor zooverre zij zich in daden openbaarden, maar de wortels liet men zitten. Er was berouw over zondige daden, niet over innerlijke verdorvenheid. Er was geen gebed:

„Herschep mijn hart en reinig Gij,
[o Heer!
Die vuile bron van al mijn
[wanbedrijven."

Het onkruid groeit sneller en weldra verre boven het koren uit, het trekt alle voedsel uit den grond, zoodat er voor het goede zaad geen ruimte, geen licht en lucht in de hoogte en geen vochtigheid en vettigheid in de diepte overblijft. Het wordt daar een doornenveld en geen korenveld.

Het zaad wordt in en boven den grond tegengewerkt. Het besef van ellende wordt minder, de behoefte aan verlossing zwakker, het gebed wordt koud, het kerkgaan en het Bijbelonderzoek traag. Oude zonden krijgen weer de overhand en maken scheiding tusschen het hart en Christus, de H. Geest wordt wederstaan en bedroefd. Het geestelijke verdwijnt, het heilige kwijnt, het stoffelijke komt geheel op den voorgrond en het zondige tot heerschappij. De toekomst en het hooge verliest men uit het oog, het heden neemt het hart in beslag. Hij gelooft nog wel het Woord, maar dat doet de duivel ook en gene staat bij dezen ten achter, want deze siddert, maar gene niet; hij is een tamelijk goed namaaksel van een echt geloovige, want er is nog uitwendig belijden, maar geen innerlijke kracht. Zijn godsdienst wordt begraven onder en verstikt in wereldsch gezindheid.

Het is niet vreemd dat de doornen het winnen, want zij zijn den grond van nature eigen, de eerstgeborenen van den grond sinds den val des menschen. De zonde is thuis in 's menschen hart, maar de genade is er een vreemde plant. Het is een strijd naar den hemel te gaan, naar de hel gaat het van zelf. Doornen groeien snel en krijgen gemakkelijk de overhand.

Het zijn tweeerlei doornen, de zorgvuldigheid der wereld en de verleiding des rijkdoms. Dat zijn de bekommernissen, de gedachten, zorgen en overleggingen omtrent het aardsche leven. Er is een knagende zorg bij de armen over de vragen: Wat zullen wij eten, wat zullen wij drinken en waarmede zullen wij ons kleeden? En een niet minder knellende zorg bij de rijken om te vermeerderen en te bewaren wat zij hebben, waar dan bij komt de verleiding, die de rijkdom voor alle menschen altijd met zich brengt. Er is geen zorg om Gode, maar wel om der menschen te behagen, bekommernis over tijdelijke dingen maar niet over de zonde, van alles is er noodig maar er is geen behoefte aan het ééne noodige, over vele dingen bezorgd, maar niet over den toestand der ziel. De zucht naar geld en goed is bij allen zeer diep in 't hart geworteld, waardoor het hart verleid wordt en afgetrokken van het geestelijke. Deze verleiding dringt de behoefte aan schatten des hemels terug, zoodat de lust in het heilige verdwijnt en plaats voor tegenzin maakt, want die doornen zijn sterk.

Het tweeslachtig hart kent het vertrouwen op God niet bij ervaring, het redeneert, rekent, peinst en overlegt alsof er geen God in den hemel ware

en zijn aardsche leven alleen van zichzelven of op zijn best van de menschen afhankelijk ware. En van achteren blijkt het wel, dat de verkeerde beginselen in het hart nog altijd even sterk zijn.

De rijkdom, op zich zelven een zegen Gods, is verleidelijk, omdat het hart gierig is en hoogmoedig, arglistig en aardsch. Marcus noemt nog een derden doorn „de begeerlijkheden omtrent andere dingen" en er zijn er nog wel meer te noemen, die het goede zaad „*verstikken*".

Aan die schrale halmen zit nog een aar, maar er komt geen zaad in; voór de oogsttijd daar is, is het verdord, verstikt, ter aarde gevallen, in de doornen verward en er wordt niets van verzameld in de schuur, het gaat met de doornen in 't vuur.

Dat is teleursteling; doornen toch zijn waardeloos en schadelijk teven, want zij steken en wonden en wat zich niet van hen kan losmaken, verstikken zij. Nu, wat heeft men aan verstikten godsdienst?

Dat is het droevig einde van hen, die twee heeren willen dienen en zóó het onmogelijke mogelijk maken. De steenen bederven den wortel, maar de doornen de vrucht, want het Woord „wordt onvruchtbaar" en het zaad „voldraagt geen vrucht." Het blijkt onmogelijk het heilige en het zondige tegelijk lief te hebben; het eene sluit het andere uit.

—

't Is om de vrucht te doen. „Hierin wordt mijn Vader verheerlijkt, dat gij veel vrucht voortbrengt." Waarom brengt het zaad hier 30, ginds zelfs 100 voudige vrucht en wordt het bij u verstikt? Hoe zult gij u verontschuldigen als gij niets dan teleurstelling brengt; wat heeft de landman aan uwe doornen en distelen?

Zij zijn overvloedig in de wereld, maar waarom laat gij ze zoo welig groeien in uw hart? Gelooft gij niet dat ze het ten slotte zullen verscheuren en als gij dan sterft, zich nog als een kroon om uw hoofd zullen kronkelen?

Wanneer de Christenen in onze dagen zich zoo druk bewegen op sociaal en staatkundig gebied, vergeten zij dan niet al te veel den verteerenden en verstikkenden invloed der wereld, waardoor de doornen zoo snel groeien en sterk worden, zoeken zij dan *eerst* het Koninkrijk Gods en zijne gerechtigheid, letten zij er in hunne binnenkamer en in Gods huis op, dat de grond goed doorploegd wordt, zoodat de ploeg niet alleen de oppervlakte raakt en de wortels der doornen niet uitgeroeid worden, braken ze zich zelven een braakland en zaaien zij niet onder de doornen? Een grondig onderzoek in dezen zal gezonden geen kwaad doen en de kranken ten zegen wezen. „Heere, laat mij het ergste van mijn toestand kennen!"

Die met zijne doornen verlegen is, zie op Christus, voor wien ze tot een kroon zijn gevlochten. Hij heeft ze voor Zijn volk gedragen en zendt Zijn Geest om ze uit hunne harten weg te nemen.

Die waarlijk zijn discipel is zal niet alleen strijden tegen wat boven den grond is, maar tegen de wortels er in, biddend om de kracht der genade, dat ze meer en meer uitgeroeid worden en het Goddelijke zaad groeie en rijpe, opdat het ook eens hem gelde: „Brengt de tarwe samen in de schuur."

In den hemel zijn geen doornen. 't Is dus vruchteloos ze er voor te kweeken; laat het aan de duivelen over het voor de hel te doen. Maar gij, als u de doornen steken (en zij kunnen geducht pijn doen) komt tot Hem, die ze uittrekken zal, opdat gij genezen wordt.

B. K.

LEGATEN.

Dezer dagen stond in onderscheidene bladen het volgende bericht, overgenomen uit de *Zutphensche Courant:*

„Wijlen mejuffrouw M. S. Tierlam te Zutphen heeft de volgende legaten vermaakt aan vereenigingen en stichtingen enz.: Aan de Evangelisch Lutherse Gemeente te Zutphen; a. een huis met erf en tuin aan de Nieuwstad no. 25 te Zutphen; b. een bedrag van *f* 6000 in contanten; de „Diaconie der Nederduitsche Hervormde Gemeente" id. *f* 1000; de „Diaconie der Evangelisch Luthersche Gemeente" id. *f* 1000; de „Diaconie der Roomsch-Katholieke Gemeente id. *f* 500; de „Diaconie der Israëlietische Gemeente" id. *f* 500; de Vereeniging „Oost en West" te 's-Gravenhage *f* 200; het „Leprozenasyl der Protestanten in Suriname Bethesda" op „Groot-Chatillon" *f* 500; de „Nederlandsche Vereeniging tot Hulp van Lupuslijders" te Amsterdam *f* 200; de Zuid-Hollandsche Maatschappij tot Redding van Schipbreukelingen" te 's-Gravenhage *f* 500; het „Nederlandsch Zendeling-Genootschap" te Rotterdam *f* 1000; de „Vereeniging tot Uitbreiding van het Evangelie in Egypte" te Amsterdam *f* 500; de „Vereeniging voor Hulpbehoevende Blinden" te Utrecht *f* 500; de Vereeniging „Talitha Kûmi," Gesticht voor verwaarloosde en verlaten meisjes te Zetten f 200; den „Oranjebond van Orde" te Utrecht *f* 200; de „Kwartgulden-vereeniging voor Heide ontginning" te 's-Gravenhage ten dienste van den „Oranjebond van Orde *f* 500; de „Maatschappij van Weldadigheid" te Fredriksoord *f* 2000; den „Arbeid van Johan van der Steur in Nederlandsch-Indië" te Amsterdam *f* 2000; de Nederlandsche Gustaaf Adolph-Vereeniging" te Leiden *f* 500; de „Vereeniging tot Evangelisatie in Drente" *f* 200; de afdeeling Zutphen van den „Volksbond tegen drankmisbruik" *f* 500; de „Zutphensche Wijkverpleging" te Zutphen *f* 1000; de Protestantsche Inrichting van Weldadigheid" te Zutphen *f* 200; de Stichting „Bethel" te Zutphen *f* 100; de „Naai- en Breischool voor behoeftige kinderen" te Zutphen *f* 100; het „Centraal Genootschap voor Kinder-herstelling- en Vacantie-kolonies afd. Zutphen *f* 100 en de Doofstommen-Inrichting „Door Liefde Saamgebracht" te Amsterdam *f* 1000."

Het is niet om het zeldzame van het geval, dat we deze lijst hier in haar geheel lieten afdrukken. Herhaaldelijk brengen de dagbladen ons opgaven van legaten, die bewijzen dat in ons vaderland nog niet is gebroken met de goede gewoonte, bij testamentaire beschikking kerken, vereenigingen en stichtingen te gedenken. Er gaat geen jaar voorbij, waarin niet op deze wijze een aanzienlijk kapitaal ten goede komt van z.g. liefdadige doeleinden.

We vestigen op dit bericht de aandacht, omdat daaruit bij vernieuwing blijkt, dat door de mannen en vrouwen, die dergelijke beschikkingen kunnen maken, onze Gereformeerde kerken zoowel als onze vereenigingen en stichtingen op Gereformeerden grondslag in den regel *niet* worden bedacht

Op zich zelf ligt er natuurlijk niets vreemds in, dat iemand die niet tot eene der Gereformeerde kerken behoort, die kerken ook niet bedenkt in zijn testament, evenmin als men er zich over zou kunnen verwonderen, dat een vrijzinnige niets legateert aan een vereeniging of stichting op Gereformeerden grondslag.

Wat zien we echter herhaaldelijk gebeuren?

Dat erflaters zich niet bepalen tot hun eigen kerk, zelfs niet, ofschoon zij bij hun leven zich schaarden onder de vaan van het liberalisme, tot neutrale „liefdadigheidsinstellingen".

Wat in hooge mate stuit, is juist dat allerlei kerken, diaconiën en christelijke vereenigingen een legaat ontvangen, maar dat wat kerkelijk-Gereformeerd of confessioneel-Gereformeerd is, steeds wordt gepasseerd.

Zoo behoorde de bovengenoemde Zutphensche erflaatster blijkbaar tot de Evangelisch Luthersche gemeente, want behalve haar huis ontving deze het grootste legaat. Toch bedacht zij de diaconiën der Nederduitsche-Hervormde en der Roomsch-Katholieke gemeente; zelfs de „diaconie" der Israëlietische gemeente werd niet vergeten. Alleen de diaconie van de Gereformeerde kerk krijgt niets.

Onder de vele door haar begunstigde Vereenigingen is er meer dan eene van beslist-christelijk karakter en doel; zoo b.v. die tot uitbreiding van het Evangelie in Egypte, die tot steun van den arbeid van Van der Steur, Talitha Kûmi te Zetten, het Nederlandsch Zendelinggenootschap, enz. Maar naar eene der vele Vereeningen op Gereformeerden Grondslag zoekt ge in deze lijst te vergeefs.

't Zou onbillijk zijn, dit uitsluitend aan de overledene te wijten. Zij betoonde zich in dezen slechts een kind van haar tijd. Dat b.v. van alle diaconiën alleen de Gereformeerde wordt uitgeschakeld, is niet zoo bevreemdend als 't lijkt. Voor velen tellen de Gereformeerde Kerken eenvoudig niet mee, ook al klom hun ledental tot een half millioen. „Afgescheidenen" en „doleerenden," zooals ze door velen nog bij voorkeur genoemd worden, en dat niet alleen door »den man van de straat," schijnen een minderwaardig soort Nederlandsche burgers te wezen. Men is onbekrompen en verdraagzaam, en toont dit op zijn tijd door groote milddadigheid jegens de armen van allerlei gezindten, maar deze ook uit te strekken tot Gereformeerde diaconiën, dàt is toch wel wat veel gevergd.

Misschien kan tot verontschuldiging worden aangevoerd, dat vele erflaters en erflaatsters tijdens hun leven nooit van een Gereformeerde diaconie hebben gehoord. Naar den Woorde Gods brengen onze diaconiën hunne nooden niet op de markt. In eigen kring wordt voor de arme broeders en zusters gezorgd.

Hoe het in Zutphen is, weten we niet, maar in vele steden van ons vaderland hebben de verschillende diaconiën er aardig slag van, de groote trom te roeren. Maandelijks of driemaandelijks verschijnen aan uw deur — in *dit* geval worden de „afgescheidenen" en „doleerenden" wél meegerekend — twee deftige heeren, die met een open schaal een collecte houden voor de Hervormde, of Luthersche of Roomsche, of Israëlietische armen. Zelfs rijke diaconiën, die vele inkomsten hebben van belangrijke kapitalen, boerenhofsteden en landerijen, gaan van jaar tot jaar vrijmoedig met zulk een publieke collecte voort.

Is 't nu niet heel goed mogelijk, dat iemand, die zich met de kerkelijke verhoudingen zoo goed als niet inlaat, maar toch in zijn testament alle armen zonder onderscheid wil bedenken, alleen met *die* diaconiën en armbesturen rekent, voor welke hem op geregelde tijden een bijdrage is verzocht? Ook al weet hij van 't bestaan der Gereformeerde diaconie, toch kan 't zijn, dat hij deze passeert, omdat *haar* nood hem nooit is bekend gemaakt, en zij zich dus z.i. heel goed kan redden.

Men begrijpe wel: we voeren dit niet aan, om onze diaconiën tot het houden van publieke collecten aan te sporen. Allerminst, we zoeken slechts naar redenen om niet genoodzaakt te zijn, bij de vele erflaters, die ons passeeren, aan opzettelijke onbillijkheid te denken.

't Is bekend, dat velen, alvorens hun uitersten wil wettelijk vast te leggen, hierover raadplegen met hun notaris. Men zegt zelfs, dat tal van notarissen grooten invloed oefenen, vooral bij het maken van testamentaire beschikkingen ten gunste van kerken, diaconiën, vereenigingen, stichtingen, enz. Sommigen meenen, dat het hieraan te wijten zou zijn, dat meestal aan het belang van wat kerkelijk-Gereformeerd of confessioneel-Gereformeerd is, niet wordt gedacht.

't Is waar, notarissen van beslist christelijke beginselen zijn er haast niet. In de latere jaren kwam er gelukkig eenige verandering in dezen toestand, nu „liberaal" en „bekwaam" niet meer woorden zijn van éénzelfde beteekenis. En 't is te hopen, dat — nu de kans op een benoeming niet langer tot de onmogelijkheden behoort — ook jonge mannen van Gereformeerde belijdenis zich zullen bekwamen voor het notariaat.

Toch zouden we niet gaarne — stel, een liberale notaris dient een vermogend man van advies bij het maken van zijn testament, maar noemt niets van wat uit de Gereformeerde actie voortkwam — dezen willen beschuldigen van opzettelijke enghartigheid. Veeleer komt het ons voor, dat onbekendheid met b.v. Veldwijk of Effatha, er de oorzaak van is.

Ja, een liberale notaris is wel op de hoogte met de meest bekende algemeenchristelijke Stichtingen, als b.v. die te Neerbosch of te Zetten, maar tegenover die, welke uitgaan van vereenigingen op Gereformeerden grondslag staat hij vrijwel vreemd Hij mag van Veldwijk of Effatha wel eens hebben gehoord, toch weet hij den *juisten naam* niet, die vereischt wordt om zulk een stichting met een legaat te kunnen begiftigen.

Daarom is reeds meermalen de vraag bij ons opgekomen, of het niet wenschelijk zou zijn, dat saamgesteld en aan alle notarissen hier te lande toegezonden werd een naar inhoud en vorm met zorg bewerkten »Gids«, bevattende de aanwijzing *onder welken naam* men bij testamentaire beschikking heeft aan te duiden Vereenigingen als die tot Christelijke Verzorging van Krankzinnigen en dergelijke, Stichtingen als de Theologische School en de Vrije Universiteit, den Zendings- en Evangelisatiearbeid van de Gereformeerde Kerken, enz. Onze bedoeling is niet, gelijk men ziet, dat men zich hierbij beperken zal tot wat van onze kerken uit gaat. Zulk een „Gids" zou zoo volledig mogelijk moeten zijn, en een juiste afspiegeling geven van heel de christelijke actie op philantropisch, school- en zendingsgebied.

Wat den *vorm* betreft, zou een dergelijke „Gids" niet moeten lijken op circulaire of tractaatje. Dergelijke „drukwerkjes" raken o zoo gemakkelijk zoek op studeerkamer of kantoor. 't Zou een *boek* moeten zijn, royaal uitgevoerd, op flink papier, met voor elke vereeniging een afzonderlijke bladzijde, en bovendien stevig gebonden.

Of dit denkbeeld voor uitvoerig vatbaar is, weten wij niet. Het kan althans door de deskundigen op dit gebied worden overwogen.

Onze kerken en onze niet-kerkelijke christelijke vereenigingen hebben geenszins aanspraak te maken op testamentaire begunstiging van mannen en vrouwen buiten hun kring. Maar wel is 't hun roeping, te zorgen, er op geenerlei wijze *zelf* de oorzaak van te zijn, dat zij worden gepasseerd, terwijl andere kerken en vereenigingen worden bedacht.

GORCUM. C. LINDEBOOM.

Groen van Prinsterer's strijd voor de Christelijke School.

Over dit gewichtige, nog altoos actueel onderwerp, gaf Mr. P. A. Diepenhorst in de brochurereeks Christendom en Maatschappij, een kostelijk boekje uit. Hij behandelde de ontwikkelingsgeschiedenis van Groen in den strijd voor het christelijk onderwijs. In 1831 was zijne christelijke historische opvoeding voltooid, en sedert werd de strijd voor het christelijke onderwijs zijn levensstrijd. Scheen in 1848 eerst de zon der vrijheid te dagen onder den indruk der Februarirevolutie, tegen die vrijheid van onderwijs in het ontwerp der staatscommissie stak zulk een heftige storm op, dat de bepaling omtrent vrijheid van onderwijs wel werd gehandhaafd, maar dat zij van kracht beroofd werd door de clausule: „Er wordt overal van overheidswege voldoende openbaar lager onderwijs gegeven." Hierdoor werd „de ellendige zinsneê" geschapen, waardoor men alle doeltreffende actie voor het christelijke onderwijs heeft zoeken te verijdelen. Tegen die verkrachting van de vrijheid bond Groen den strijd aan. De gang van dezen strijd wordt door Prof. Diepenhorst kort en zakelijk geteekend.

Van beteekenis is vooral het tweede deel van dit geschrift: welke waren de beginselen, die Groen in zijn strijd leidden, wat door hem werd voorgestaan. Het zij ons vergund de hoofdgang van dit betoog over te nemen.

Ik geloof goed te doen daartoe aan twee punten de aandacht te schenken: allereerst aan zijn bestrijding van de openbare neutrale school, gelijk hij die na 1857 gevoeld heeft en de wijzigingen door hem ten aanzien van haar inrichting voorgestaan, en in de tweede plaats aan hetgeen door hem ter bereiking van zijn positief ideaal, de uitbreiding der Christelijke school werd wenschelijk geacht

Groen bestreed de neutrale school, maar niet in dien zin dat hij door de hand van den wetgever haar bestaan wilde vernietigen. »Niet in het godsdienstlooze der staatsschool" — aldus uitte hij zich — »ligt de onverdragelijkheid der wet; maar hierin, dat men „de staatsschool *imperatief* maakt, dat „men dit godsdienstloos onderwijs *van »overheidswege* aan eene christelijke natie *»oplegt.«* En op een andere plaats heet het: „Het verregaand van het onregt is niet zoo zeer dat de staatsschool »neutraal is, maar dat men voor het »gros der Natie, door officiëele en finan»tiëele kracht, elken uitweg naar een »onderwijs van beter gehalte verspert."

»Hetgeen ik onverdragelijk, hetgeen »ik voller bederf en gewetendwang »noem is, niet dat de staatsschool gods»dienstloos, maar, dat, door *voorrang »en begunstiging* de concurrentie tegen »dergelijk een staatsschool, ten behoeve »van het meerendeel der bevolking, „onmogelijk wordt."

Niet op ruwe vernietiging van de neutrale school wilde hij dus de actie van den wetgever gericht zien, maar op wegneming van haar onbillijk privilegie. Toch wilde hij ook aan de inrichting dier neutrale school, waar ze *Staats*school was, enkele veranderingen door den wetgever verplichtend zien gesteld. Drie eischen heeft Groen hardnekkig verdedigd en door de Vereeniging van „Christelijk nationaal« werden ze in haar Schoolwetprogram overgenomen.

Van ondergeschikt belang is die, waarbij verlangd wordt dat aan art. 24 der wet zal worden tegevoegd de bepaling: »Kerkelijke bedieningen zijn voortaan met het openbare onderwijzersambt onvereenigbaar.«

Van beteekenis is in de tweede plaats de eisch dat de gemeenten verplicht zullen worden voor kinderen der openbare school, met uitzondering van de minvermogenden, schoolgeld te heffen, opdat niet, ter slooping van het Christelijk-nationaal onderwijs, de burgerlijke gemeente met noodelooze en somtijds bijkans ondragelijke lasten worde bezwaard. Dit is het punt, waarop onzerzijds met zooveel kracht is aangedrongen, nog bij de pacificatie van 1889.

Groen voelde het gewicht van dit onderwerp, als hij in een geschrift dat bijzonderlijk aan dit punt gewijd is, opmerkt: »De wet organiseert tusschen *neutraal* (zoo slechts neutraal!) en *christelijk* onderwijs een strijd op leven en dood, waarin bij een godsdienstig volk, alleen door kracht van geld, door *kosteloosheid* de overhand kan worden behaald.«

Van de grootste beteekenis is echter voor ons het derde punt van zijn program: schrapping van het woord *Christelijk* in art. 23 der Schoolwet, waar de openbare school voor de opleiding tot alle Christelijke en maatschappelijke deugden dienstbaar wordt verklaard. Groen heeft van dezen aanvang af de clausule bestreden als „'t idee der verlegenheid, der radeloosheid, het plechtanker van een betreurenswaardig zelfbedrog« en al de fiolen van zijn toorn er over uitgestort. Het heeft tal van zijne vrienden verbitterd, is door onderscheidenen slecht begrepen en deed in »Christelijk-Nationaal« de felle beroering met de ethischen ontstaan.

Beets gaf uiting aan dat misnoegen als hij op de vergadering te Utrecht en daarna in een afzonderlijk opstel vraagt; »Is het een edel verlangen de staatsschool liever zoo slecht mogelijk te zien: hare bevolking, dat is *de overgroote meerderheid der Vaderlandsche jeugd*, zooveel in u is, aan den satan? over te geven en haar moedwillig te berooven van het recht op het zij het ook nog zoo weinige goede uit een christelijk oogpunt, dat de wet haar geeft, en dat het aanknoopingspunt wezen kan voor meer? En waarom? Opdat *uwe* school te noodzakelijker blijke te schooner tegen haar oversta. Men spreekt van satanisch, maar ik moet zeggen, hier zie ik iets demonisch.. O mijn vrienden, laat ons toch, omdat het goede daaruit zou kunnen voorkomen, het kwade niet doen!.. Geeft goede voorbeelden, verwekt jaloerschheid van hetgeen uwe school wezen kan en is. Maar begaat, smeek ik u de *misdaad* niet, tegen woorden te woeden *die in zich zelve goed zijn*, die ook nu *nog goed doen*, ofschoon slechts naar de ongelijke mate van hunne ernstige en eerlijke toepassing maar die, op hunne plaats bewaard in beter tijden dan de onze, als punt van uitgang tot meerder goeds nog grooter dienst kunnen bewijzen."

Ziet daar het verwijt in allerlei toonaard, fel verontwaardigd of gemoedelijk bestraffend, in volksvergadering en raadszaal tot ons gericht door aan te dringen op schrapping van het woord» Christelijk« is het u er om te doen geweest de openbare school te verontchristelijken, slecht te maken om uwe scholen profijt te verschaffen

Is het ter ontzenuwening van deze zware, schijnbaar treffende beschuldiging noodig mee te gaan met de oplossing door Dr. Fokkema gegeven in zijn proefschrift *De godsdienstig-wijsgeerige beginselen van Mr. Groen van Prinsterer*, die den strijd tegen het woord »*Christelijk*« toeschrijft aan Groen's overdreven intellectualisme dat hem buitensporig deed hechten aan de beteekenis van een woord?

Hooren wij liever naar hetgeen Groen van Prinsterer zelf als de redenen van zijn strijd aangeeft.

Het woord Christelijk wordt geschrapt in de eerste plaats wijl het is onoprecht. In '57 verklaarde de Regeering dat zonder het woord *Christelijk* »de wet door een talrijk en aanzienlijk deel der Natie met tegenzin zou worden ontvangen.« „Doch indien omdat anders de wet al te onpopulair zijn »zou, de naam *Christelijk* aan den on„christelijken inhoud gehecht wordt, is de benaming dan niet een vlag die „contrabande dekt? een vrijgeleide om op Nederlandschen bodem te brengen »hetgeen, indien de Natie met den »eigenlijken aard en het wezenlijke doel »van de wet bekend was, onbedwingbaren »tegenstand zou ontmoeten bij het »Nederlandsche Volk?

»Mag dit?

»Is het vereenigbaar met de opregt»heid die ook, die bovenal den wetge»ver betaamt?

»Is het niet een politiek vergrijp, »aan eene trouwhartige bevolking diets »te maken dat zij met den heiligen »naam de zaak behoudt, terwijl de wet »het weren van alle positieve christe»lijke waarheid ten doel en, bij de »tegenwoordige verhouding der Gezind»heden, tot een onvermijdelijk gevolg »heeft?"

Opdat „niet langer met een heilig woord een onheilig misbruik worde gepleegd" verzet Groen zich tegen deze mystificatie en eischt waarheid in de wetgeving.

Nog om een andere, meer practische reden:

»Dit uitwisschen van het woord »christelijk" — zoo riep hij het zijn bestrijders telkens weer toe — »strekt »niet om het openbaar onderwijs te »bederven, maar wel om, door volkomen »neutraliteit, door *godsdienstelooshеid*, »tegen *ongeloofspropaganda* te zijn ge»waarborgd; opdat de staatsschool, waar »geen christelijke school is, ofschoon »niet genoegzaam, althans bruikbaar »ook voor ons zij." Zeker, „volkomen »kleurloosheid is onbereikbaar, maar »het streven naar dit droevig ideaal is »pligt." „Ouders, wien het zielewelzijn »der kinderen aan het hart gaat, voor »wie de heiligheid der doopsbelofte geen »ijdel spel is; ouders die niet wonen »in de nabijheid eener christelijk-nati»onale school, of ter betaling van school»geld buiten staat zijn, vragen gods»dienstelooshеid, als een *weldaad*, en eischen godsdienstelooshеid als *regt.*"

Maar, er was nog een derde reden, die hem voor de meest strikte neutraliteit deed ijveren, opdat niet door allerlei gedienstigheden der practijk aan de bijzonder christelijke school eene onedele concurrentie worde aangedaan.

Men zegge toch niet dat ook een openbare school met een vroom Christelijk onderwijzer goed is: Mag ik vragen — zegt Groen — „wanneer is ze waarlijk goed? Is het genoeg, „dat daarin sluiksgewijs iets dat echt„christelijk is ingevoerd wordt? Kan

ze daarom met eene waarlijk goede „bijzondere school worden gelijkgesteld? En, al was ze daarmee vol„komen gelijk, wat zekerheid geeft ze „van levensdudr?" „Het is geen „voorbarigheid, het is voorzichtigheid, „als ik verlang dat de bestendigheid „van het huis mijner inwoning niet, „morgen of overmorgen, van elke windvlaag afhankelijk gemaakt zij. „Onze vrienden zagen, helaas te dik»werf, om het *locaal* belang, den alge»meenen nood van Kerk en Vaderland »voorbij."

Handhaving van waarheid in de wetgeving, verhooging van de bruikbaarheid der neutrale staatsschool, voorzoover de wet zulks toeliet — dat waren de motieven, die Groen tot bestrijding van het „Christelijk" dreven, maar daarnaast ook vrees voor onwaardige, oneerlijke, concurrentie met de school met den Bijbel.

Want zeker, nooit heeft in hem de begeerte geleefd om de neutrale school, die zijn tegenstanders begeerden, door de brute tyrannieke macht van den wetgever te breken, maar toch die school mocht hij niet minnen. Vandaar zijn rusteloos zwoegen voor scholen, waarin Christus als den eenigen naam, die onder den hemel tot zaligheid gegeven is, den kinderen zou worden geleerd.

Worde dit boekje door velen gelezen.

BOUWMAN.

DE BESTRIJDING DER ZEDELOOSHEID.

Na twee weken van ingespannen arbeid, heeft de Tweede Kamer Vrijdag l.l. de behandeling van de wet tot bestrijding van de zedeloosheid ten einde gebracht De lezing van al die langgerekte debatten, waarin over allerlei kwaad in den breede werd uitgemeten, was ver van verkwikkelijk. Het zal voor de leden der Tweede Kamer zelf wel een genot zijn, dat deze materie is afgehandeld.

Zeker, er ligt iets weemoedigs en pijnlijks in, dat zulk een wet tot handhaving van de publieke eerbaarheid noodig was. Maar die het niet wist, zal uit de debatten gemerkt hebben, dat ook op dit terrein schrikkelijke wandaden in Nederland gepleegd worden, en dat door allerlei prikkelende lectuur, door verleiding en voorbeeld menig eenvoudige werd verleid of bedreigd. De geschiedenis van Griekenland en Rome heeft het geleerd, dat, ja wel altijd de zonde tegen het zevende gebod heeft geheerscht, maar dat juist in tijden van overbeschaving de zonden van onnatuur en onzedelijkheid een droeve hoogte bereikten.

Nederland is in menig opzicht een bevoorrecht land. De kalme volksaard, het krachtig godsdienstige element in het volksleven, de reinheid die er in de groote kringen van het leven der natie heerscht, steekt niet ongunstig af bij menig ander land. Doch ook hier namen de vuile wanbedrijven droeve verhoudingen aan. En juist wijl brutale uitspattingen van onzedelijkheid openbaar werden, en de publieke eerbaarheid bedreigd werd, was het de roeping der Overheid hier in te grijpen.

Met den moed der overtuiging en met hoogen ernst heeft minister Regout deze wetten verdedigd.

Dit stemt tot dank.

Nu heeft men terecht gevraagd: Wat baten de wetten, als men de zeden niet verandert? Zeker, als het volksleven al meer afglijdt, als de strooming der geesten is naar het verderf, dan baat geen staketsel der wet. Maar de wet kan als hulpmiddel dienen, om den stroom eenigszins te keeren, om de aandacht op het kwaad te vestigen. En als dan de kerk van Christus trouw is in het verkondigen en handhaven van den wil des Heeren, als de voorgangers des volks en de pers samenwerken tot het bestrijden van het kwaad, dan is er hope, dat uit deze wet iets goeds zal voortvloeien, dat Neerlands volk rein en krachtig zich zal handhaven.

BOUWMAN.

Ds. VAN DE POL.

De handeling van den predikant van Benthuizen, die voornemens is, de gemeenschap met de Hervormde Kerk te verbreken, wordt, zooals te verwachten was, verschillend beoordeeld. Van Hervormde zijde wordt er niet met lof over gesproken, en ook van Gereformeerde zijde rezen er vragen, vooral omdat uit zijn schrijven niet genoegzaam bleek, dat hij eerst overleg met den kerkeraad gehandeld had. Daarom verblijdde ons een schrijven door Ds. Landwehr opgenomen uit een particulieren brief in de Geref. Kerkbode van Rotterdam:

De oorzaak dat Ds. J. van de Pol ontslag heeft gevraagd als Predikant der Ned. Herv. Kerk is, dat het Synodale juk hem te zwaar woog. Reeds lang was hij in zijne kerk misplaatst Hij heeft *herhaaldelijk den kerkeraad alhier voorgesteld om de gehoorzaamheid op te zeggen* en *in leer en tucht* volgens de Dordtsche Kerkenordening te handelen en dan maar af te wachten wat er van kwam. Het is hem echter niet gelukt den Kerkeraad daarvoor te winnen en na herhaalde strubbelingen en kwestiën met kerkeraad en classicaal Bestuur, is hij eindelijk besloten ontslag te vragen en zich te voegen bij de Gereformeerde Kerken.

BOUWMAN.

Ds. HENRY BEETS van Grand-Rapids meldde ons, dat hij voornemens is dezen zomer ons land te bezoeken en de a.s. Synode te Zwolle bij te wonen.

—

Wij vernemen dat bij den uitgever J. H. Kok te Kampen, onder den titel: *Menigerlei Genade*, weldra zal verschijnen een Serie *wekelijksche Leerredenen*, onder redactie van Dr. P. A. E. Sillevis Smitt en Dr. B. Wielenga, en waaraan de meest bekende Gereformeerde Predikanten zullen medewerken. De bedoeling is te geven een Jaarbundel, waarin met het kerkelijk jaar rekening wordt gehouden. Met April zal de verschijning een aanvang nemen. Wij twijfelen niet of deze uitgave zal met sympathie worden ontvangen. Door onze vacante Kerken niet alleen, maar door allen die door allerlei omstandigheden niet geregeld het voorrecht hebben tot den dienst des Woords te kunnen opgaan.

INGEZONDEN.

EEN MOOIE BETREKKING.

Mijheer de Redacteur!

Onder bovenstaanden titel deelde „*De Nederlander*" van 1 Maart eerste blad het volgende mede:

EEN MOOIE BETREKKING.

Een onzer lezers schreef dezer dagen op een advertentie, waarin een kantoorlooper werd gevraagd. Borgstorting van f 600 was noodig. Hij ontving antwoord in een enveloppe, bedrukt met den wijdschen naam „Nederl. Bankvereeniging," Directie; firma Metz en Co. De „Bank" schijnt gevestigd in een der Haagsche buitenwijken, waar men wel meer banken vindt, namelijk plantsoenbanken, — andere niet.

Maar deze Bank wilde goed betalen, zonder nadere inlichtingen werd de sollicitant aangenomen; hij behoeft alleen de „contracten" te komen teekenen, en tegelijk f 100 storten, de resteerende f 500 pas bij indiensttreding. De voorwaarden waren zoo mooi (en 't briefje van de „Bank" zóó bedenkelijk), dat onze sollicitant de zaak niet vertrouwde.

Hij zond ons de fraaie voorwaarden toe, en we hebben ons tot de Haagsche politie om inlichtingen gewend. Resultaat is, dat we onzen briefschrijver ten sterkste hebben afgeraden bij deze „Bank" in betrekking te gaan. Vroeger schijnt zij onder den naam „firma Dolder" of zoo iets gehandeld te hebben. De tijd voor de indiensttreding zou vermoedelijk eerst na een eeuw of zoo aanbreken, en zoo lang wil onze briefschrijver niet wachten. Hij ziet dus liever naar iets anders uit. Dit is ál te mooi!

Ik las in het laatste No. van „*De Bazuin*" een dergelijke verdachte advertentie.

Och! M. de R. plaatst dit a. u. b. ter *waarschuwing* voor de lezers in „*De Bazuin*."

Vrienden past op je dubbeltjes. Geef ze liever aan de Theol School.

U M. de R. zeg ik dank voor de plaatsing en verblijf met de meeste

Hoogachting
uw abonné,
T. VAN DER KAM.

Rotterdam, 6 Maart 1911.

Ook van andere zijde ontvingen wij soortgelijke waarschuwing.

Red.

BOEKAANKONDIGING.

GISBERTUS VOETIUS door A. C. DUKER, Theol. Dr. Tweede Deel, derde stuk. Derde Deel, eerste stuk. *Leiden E. J. Brill* 1910.

Van het belangrijke werk van Dr. Duker over Voetius, hebben enkele weken geleden weer twee afleveringen het licht gezien, welke het schrijver dezes vergund zij, met een kort woord bij de *Bazuin*-lezers in te leiden, gelijk hij dat ook bij de vroeger verschenen afleveringen deed. In de eerste plaats zij daarbij onze hartelijke gelukwensch aan den auteur gebracht, wien het gegeven werd, zijn arbeid zoo ver voort te zetten, dat hij thans het einde ziet naderen, terwijl we niet minder van harte ons zelven geluk mogen wenschen met de verrijking der kennis, welke hij in deze twee nieuwe afleveringen aangaande den persoon en het leven van Voetius ons verschaft heeft.

Het derde en laatste stuk van het tweede deel, bestaat uit één hoofdstuk blz. 251-354, dat aan de bespreking van „Roepende zonden en kleine ongerechtigheden" gewijd is. De naam van roepende zonden was reeds van ouds in de Christelijke moraal gebruikelijk en duidde zulke schrikkelijke en veel verbreide zonden aan, welke, evenals die van Kaïn Gen. 4 : 11, tot den hemel riepen om wraak, Gods toorn waardig maakten en zijne zegeningen deden verbeuren. Gewoonlijk werd daarbij aan moord, hoererij, verdrukking van weduwen en weezen, en inhouding van het loon der werklieden gedacht. Maar meermalen werd het begrip ook uitgebreid en op andere, grootere of kleinere, zonden toegepast. Zoo brengt Dr. Duker in dit hoofdstuk vooral den woeker der lombardhouders, benevens de toekenning van Roomsche titels (zooals kanunnik, vicaris, deken enz.) en van de opbrengsten van geestelijke goederen aan wereldlijke personen ter sprake, tegen welke Voetius met alle kracht te velde trok. En verder handelt hij in dit hoofdstuk over kleinere ongerechtigheden, zooals het patronaatschap, het hazardspel en het orgelgebruik in de samenkomsten der gemeente. Dit laatste werd wel door Constantijn Huygens verdedigd; maar Voetius, ofschoon de muziek eene loffelijke kunst noemende, vreesde dat het de zinnen aftrekken en den dienst in geest en waarheid schaden zou. Heel het hoofdstuk geeft ons een merkwaardigen kijk in het leven van die dagen, en doet ons de vragen kennen, waarin men toenmaals belang stelde.

De eerste aflevering van het derde deel brengt ons onder den indruk van den machtigen invloed, die door Voetius als hoogleeraar te Utrecht uitgeoefend werd. Niet alleen in den akademischen senaat, maar ook bij den Magistraat der stad stond hij hoog aangeschreven. Aan zijn advies werd groote waarde gehecht. Bij benoeming van professoren gaf zijne stem niet zelden den doorslag. Vier malen werd hij in zijn twee-en-veertigjarig professoraat tot Rector benoemd. De voornaamste hoogleeraren waren zijne geestverwanten. De hoogeschool te Utrecht was jaren lang eene Voetiaansche akademie.

Deze hooge positie verwierf Voetius zich door zijne veelzijdige gaven, maar ook door zijne groote toewijding en buitengewone arbeidskracht. Op zijne talrijke colleges leidde hij zijne studenten niet alleen in tot de kennis van Gereformeerde dogmatiek, ethiek, ascetiek en kerkrecht, maar hij trachtte ze ook op de hoogte te brengen van allerlei theologische richtingen en scholastische onderscheidingen, terwijl hij daarbij ook de practische opleiding niet verwaarloosde en aan het onderwijs in predikingen catechisatie groote zorg besteedde. Van hetgeen Voetius op al die colleges behandelde, geven zijne verschillende werken ons een diepen indruk. Dr. Duker bespreekt in dit verband vrij uitvoerig de vier hoofdwerken van Voetius, zijne Bibliotheca, Disputationes, Exercitia pietatis en Politica. Natuurlijk ging het niet aan, om van deze werken een breed uittreksel te geven; Dr. Duker bepaalt er zich toe, om de voornaamste onderwerpen in deze geschriften in den tekst te noemen en in de noten eenigszins toe te lichten; wie ze niet zelf raadplegen kan, krijgt daardoor toch een overzicht van den rijken inhoud, die in deze werken van den Utrechtschen hoogleeraar vervat is.

Ten slotte wordt ons dan geschetst, hoe ook voor een man als Voetius de tijd voorbijging. Er kwam eene nieuwe richting op, aan welke Voetius wel het hoofd bood, maar die hij niet keeren kon. Zijne geestverwanten onder de professoren werden langzamerhand door volgelingen van Cartesius vervangen Het getal nam toe van degenen, die hem tegenspraken en zijne heerschappij betwistten. Typisch is het voorval, dat Dr. Duker ten slotte verhaalt. Zeker student had aan de akademie eene Coccejaansche stelling verdedigd, zoodat de kerkeraad hem geene attestatie wilde uitreiken, dan van eene aanmerking voorzien. Daar kwamen de senaat der hoogeschool en de magistraat der stad zoo sterk mogelijk tegen op, als eene inmenging in hunne zaken. Ofschoon de kerkeraad, van welken ook Voetius lid was, zich daartegen verdedigde, de magistraat bleef op zijn stuk staan, vernietigde het besluit van den kerkeraad en gelastte zelfs, dat de desbetreffende aanteekening in de notulen verwijderd zou worden! In deze aangelegenheid stond Voetius pal voor de vrijheid der kerken; maar het is opmerkelijk, dat hij eenige jaren vroeger, in 1637 (verg. Duker, III 12 v.) er zich zoo sterk mogelijk tegen verzet had, dat de kerk, gelijk de classis van Utrecht verzocht had, eenig zeggenschap kreeg over de benoeming der theologische professoren of eenig toezicht ontving over hun onderwijs.

Deze korte aankondiging geeft een denkbeeld van het vele wetenswaardige, dat door Dr. Duker in de beide laatste afleveringen van zijn werk ons aangeboden wordt. Elke bladzijde, die hij neerschreef, getuigt van nauwkeurige, uitgebreide studie, van eene groote belezenheid, van een voorzichtig en rijp oordeel. Dr. Duker phantaseert nooit; hij geeft feiten en nog eens feiten, en blijft steeds dat onpartijdig standpunt innemen, waarop hij zich van den aanvang af geplaatst heeft. Dat heeft een groot voordeel, maar het heeft toch de schaduwzijde, dat de persoonlijkheid, het karakter, het innerlijk leven en streven van den man, wiens leven beschreven wordt, te veel in de schaduw blijft. Nu kondigt Dr. Duker aan, dat zijn werk met nog één aflevering, gevolgd door een naam- en zaakregister, voltooid zal zijn. Van harte hopen wij, dat God hem het leven spare en de kracht schenke, om dezen gewichtigen arbeid ten einde te brengen. En moge Dr. Duker dan in die laatste aflevering ons eene trouwe, kloeke beeltenis schenken van den man, die in de vaderlandsche kerk en theologie zulk eene voorname plaats heeft bekleed, en dien hij, door jarenlange studie van zijne werken, van zoo nabij heeft leeren kennen.

H. BAVINCK.

ADVERTENTIEN.

Heden overleed onze Broeder oud-Ouderling

Harm van Til,

in den ouderdom van 80 jaar.

Vele jaren heeft hij met zijn groote gaven ijverig de gemeente gediend, eerst als Diaken en later als Ouderling.

Dankbaar voor hetgeen de Heere ons in hem schonk, staren wij hem thans na in de blijde hoop op een zalig wederzien.

Namens den Kerkeraad,
Ds. U. UBBENS, *Praeses.*
W. BUIST, *Scriba.*

ENUMATIL,
7 Maart 1911.

Men hoort niets dan lof over onze:
Zware Gefestoneerde **Graslinnen Lakens** $3^1/_2$ El lang,
Breed 136 cm. 150 cm. 165 cm. 180 cm. 200 cm.
Prijs per stuk **f 1.80, f 2.00, f 2.20, f 2.40 f 2.60.**
Bijpassende **Sloopen** rondom gefestoneerd **per stuk 85 cts.**
Nachtjaponnen f 1.75, f 2.15; Chemises f 1.10, f 1.25;
Pantalons f 1.10, f 1.25, enz.
Van ASSELT & BROUWERS, Fabrikanten, Zwolle.

Heden overleed, na een korte ongesteldheid in de hope des eeuwigen levens, onze geliefde Broeder en Behuwdbroeder

Jakob Oostenbrink,

in den ouderdom van 51 jaar.

E. OOSTENBRINK.
G. H. OOSTENBRINK.
A. A. OOSTENBRINK.
L. OOSTENBRINK —
PADDING.
W. OOSTENBRINK.
H. OOSTENBRINK —
HARWIG.
J. v. d. LINDE.
E. v. d. LINDE —
BINNENDIJK.

DEDEMSVAART,
5 Maart 1911.

Heden overleed na een korte ongesteldheid in de hope des eeuwigen levens, in den ouderdom van 72 jaar, onze geachte Broeder

D. J. Velsink,

die de gemeente tal van jaren als Ouderling mocht dienen. Dat hij nu rust van zijn arbeid en zijn Heiland op volmaakte wijze dient en verheerlijkt, troost zijne Weduwe en Kinderen.

Namens den Kerkeraad,
J. v. HENTEN, *Praeses.*
J. BATTERINK, *Scriba.*

DEDEMSVAART,
7 Maart 1911.

Heden ontsliep in zijnen Heer en Heiland onze geliefde Vader, Behuwd, en Grootvader

Freek Plantenga,

in den ouderdom van ruim 85 jaar.

Berustende in het welbehagen des Heeren, hopen wij onze droefheid in stilte te dragen.

Uit aller Naam,
B. PLANTENGA.

STROOBOS,
7 Maart 1911.

Eenige kennisgeving aan vrienden en bekenden.

Heden overleed na een ongesteldheid van acht dagen in zijn Heer en Heiland onze geliefde Oom en Behuwdoom

Hermannus Rabbers,

in den gezegenden ouderdom van 80 jaren en 3 maanden.

Uit aller Naam,
L. RABBERS.
G. RABBERS —
KREMERS.

ZUIDBARGE,
7 Maart 1911.

Deze algemeene tevens als bijzondere kennisgeving.

Het behaagde den Heere, die in den laatsten tijd uit onze gemeente zoovele offers heeft gevraagd, door den dood uit ons midden weg te nemen, onzen geliefden, en om zijne stille vroomheid hooggeachten Broeder

JACOB VAALBURG,

die, ofschoon hij de laatste maanden wegens den aard zijner krankheid niet meer in het ambt was, lange jaren onze gemeente als Ouderling heeft gediend.

De Heere trooste zijne bedroefde familie en heilige dit sterfgeval aan ons aller harte.

Namens den Raad der Geref. kerk te Nieuw-Vennip.
J. DEKKER Hz., *Praeses.*
L. VAN ANDEL, *Scriba.*

NIEUW-VENNIP,
7 Maart 1911.

UITGAVE VAN J. B. WOLTERS — TE GRONINGEN. —

Zoo juist verschenen:

Dr. J. WOLTJER,

Wat is het doel van het Christelijk Nationaal Schoolonderwijs?

TWEEDE DRUK.

Prijs gebonden ... f 1.25.

UITGAVE VAN J. B. WOLTERS — TE GRONINGEN. —

TRAKTATEN.

Bij den Uitgever **P. MOBACH te Breukelen** zijn vanwege het **Geref. Traktaatgen. »FILIPPUS"** verschenen diverse traktaatjes en boekjes in prijzen van $^1/_2$ ct. tot een gulden.

De traktaten handelen o.a. over: Dronkenschap, Feestdagen, Huwelijk, Israël, Jongelieden, Kermis, Kinderen, Militairen, Modernen, Nieuwjaar, Opvoeding, Reizenden, Roomschen, Socialisten, Stervenden, Vloeken, Zeelieden, Zending, Zieken, Zondagsheiliging, Zondagsscholen.

Van de *400 soorten* zijn verschillende nummers — ook geïllustreerde — meermalen herdrukt

Ze zijn bij alle solide boekhandelaars te bekomen. Bij **100** en **meer ex.** tegen veel verminderde prijzen.

NIEUW! NIEUW!

Koralion-Orgel.

Het **Koralion**, waarop men met één vinger **alle** Psalmen, Gezangen en Vervolgbundel en verschillende liederen spelen kan, valt zoozeer in den smaak, dat ik een orgel heb laten vervaardigen, waarin het Koralion ingebouwd is.

Model **A.** 4 octaaf, 2 spel, 4 registers . . . Prijs f **130.—**
„ **B.** 5 octaaf, 2 spel, 8 registers . . . Prijs f **150.—**

Komt zien, of vraagt inlichtingen bij **JOH. DE HEER, Rotterdam,** Noordmolenstraat 71; **Amsterdam,** Nieuwendijk 8; **Utrecht,** Voetiusstraat 1; **Arnhem,** Steenstraat 75; **Leeuwarden,** Nieuwe Stad G 74; **'s Gravenhage,** Paul Krugerlaan 2.

Vrije Universiteit.

In dank ontvangen:

Voor de Vereeniging:

Aan Contributiën:

door den heer P. de Jong Jzn. te Krommenie f 14,50.

Aan Collecten (voor de Theol-Faculteit):

van de Gereformeerde kerk, Rijswijk 6,81; Enumatil 10,92^5; de Leek 7,75; Grootegast 5; Stroobos 7,64; Zevenhuizen 5,62^5; te Oldenhove 5,16; de Wilp 1,60; Oldekerk 7,53; Marum 9,30; Munnekezijl 10,49; Zutphen 15,90; Oostburg 8,44; Brielle 4,73; Velp B. 7,08; Gorinchem 20,23 en 24,04, samen 44,27.

Aan Schenkingen:

gevonden in de collecte Raamkerk te Amsterdam van X. 10.

Voor de Medische faculteit:

(Schenkingen): collecte bij een spreekbeurt Hilversum door de heeren Ds. D. Tom en Ds. A. van Andel 16,38.

H. W. v. MARLE Jr.,
Penningmeester,
Amsterdam, Keizersgracht 162.

Stoomdruk van ZALSMAN te KAMPEN.